

כלומר, אילולא יום מתן תורה, הרי אף אם היה לומד תורה לא היה נפעל ע"י כך שינוי בעצם מציאותו והרי הוא כשאר בני אדם שבשוק. רק ע"י פעולת מתן תורה אזי לימוד התורה משנה ומרומם את האדם, בבחינת "שלמדתי תורה ונתרוממתי".

אוצר החכמה

תוספת שבת

"זכור את יום השבת לקדשו" (כ, ח)

מפסוק זה נלמד החיוב להוסיף מן החול על הקודש, כמבואר במכילתא כאן: "זכור ושמור, זכור מלפניו ושמור מלאחריו, מכאן אמרו מוסיפין מחול על הקודש, משל לזאב שהוא טורף מלפניו ומלאחריו".

אמנם בגמרא (ר"ה ט, א. יומא פא, ב) דין ההוספה מחול על הקודש נלמד מפסוק אחר: "ועניתם את נפשותיכם בתשעה'... מתחיל ומתענה מבעוד יום. מכאן שמוסיפין מחול על הקודש כו' שבתות מניין ת"ל 'תשבתו' כו' ימים טובים מניין ת"ל 'שבתכם' הא כיצד כל מקום שנאמר 'שבות' מוסיפין מחול על הקודש".

בהשקפה ראשונה נראה לומר, שהגמרא והמכילתא חלוקים בדין זה, לדעת הגמרא ישנו לימוד כללי לדין תוספת לכל מקום שנאמר "שבות", משא"כ לדעת המכילתא לא נאמר דין תוספת אלא בשבת שבה נאמר "זכור ושמור" (וכן כתב בפירוש מרכבת המשנה למכילתא).

אך נראה יותר לומר, שאין לחדש מחלוקת בדין בין הגמרא

למכילתא, אלא יש לומר שאף לדעת המכילתא ישנו דין תוספת גם ביו"ט, הנלמד מדרשת הגמרא ש"כל מקום שנאמר בו שבות מוסיפין מחול על הקודש". אלא שבנוסף לדין כללי זה נאמר עוד גדר מיוחד בדין תוספת, שהוא לא נאמר אלא בשבת, וגדר מיוחד זה נלמד מ"זכור ושמור".

בביאור גדרו המיוחד של דין תוספת הנאמר בשבת יש לומר, על פי מה שיש לחקור בגדר חלות דין הקדושה שחל בזמן התוספת, שניתן לפרשו בשני אופנים:

א. ניתן לומר שגדר החיוב הוא, שלמרות שהזמן הסמוך לשבת עדיין אינו קדוש בקדושת השבת, מכל מקום קיימת חובה על האדם לנהוג בו כבר בדיני השביתה של שבת.

ב. ניתן לומר שקדושת השבת עצמה מתפשטת מלפניה ולאחריה, וכתוצאה מכך במילא נאסר האדם בעשיית מלאכה כבשבת עצמה.

יש לומר נפקא מינה להלכה בין שני האופנים:

לפי האופן הראשון, כאשר האדם עושה מלאכה בזמן התוספת הרי הוא עובר רק על איסור עשה של "תשבתו שבתכם", ש"כל מקום שנאמר שבות מוסיפין מחול על הקודש". ואילו לפי האופן השני שבזמן התוספת חלה כבר קדושת עיצומו של יום, אם כן איסור המלאכה בזמן התוספת שייך גם ללאו "לא תעשה כל מלאכה" הנובע מקדושת השבת, שהרי קדושת השבת עצמה מתפשטת גם לזמן התוספת.

ונראה לומר שזוהי נקודת החידוש בדרשת המכילתא לענין תוספת שבת על פני דרשת הגמרא:

לפי דרשת הגמרא, ש"כל מקום שנאמר שבות מוסיפין מחול על הקודש", גדר דין תוספת הוא כפי האופן הראשון הנ"ל, שעל האדם חלים דיני שביתה עוד קודם כניסת השבת (שזהו הגדר של "שבות"), אך לא נאמר בזה דין הוספה מצד השבת עצמה. וע"כ אין

בתוספת שבת אלא מצות עשה, וכלשון השו"ע (סי' רס"א, וכן בשו"ע אדה"ז): "מצות עשה מן התורה להוסיף מחול על הקודש".

אך לפי דרשת המכילתא לענין תוספת שבת יש לומר שגדר התוספת הוא כפי האופן השני הנ"ל, שדין ההוספה מחול על הקודש הוא שקדושת השבת מתווספת מעבר ליום השבת עצמו אף מלפניו ולאחריו. לפי זה מובן מהי כוונת המכילתא בכך שהמשילה את דין תוספת שבת לטריפת הזאב: "משל לזאב שהוא טורף מלפניו ומלאחריו", שכן בכך מבואר גדר דין ההוספה מחול על הקודש, שכדוגמת הזאב שהוא עצמו טורף מלפניו ומלאחריו, כמו כן תוספת שבת עניינה הוא שקדושת השבת בעצמה מתפשטת מלפניה ומלאחריה. וגדר מיוחד זה בדין תוספת אינו אלא בשבת, כנלמד מהפסוק "זכור ושמור" שנאמר בשבת.

והטעם לכך שלדעת המכילתא גדר מיוחד זה של "תוספת" קיים דוקא בשבת ולא ביום טוב וביום הכיפורים, הוא בהתאם להבדל הכללי שבין קדושת שבת לקדושת יום טוב: השבת היא "מקדשא וקיימא" כמבואר בגמרא (ביצה יז, א), היינו שקדושתה היא קדושה עצמית שאינה תלויה באדם (שהרי היא תלויה בימות השבוע, הקבועים ועומדים מששת ימי בראשית). ולכן אף תוספת שבת היא תוצאה של התפשטות קדושת שבת ואינה תלויה ב"גברא". מה שאין כן ביום טוב "ישראל דקדשינהו לזמני" כמבואר בגמרא (ברכות מט, א), היינו שקדושתם נובעת מכח ישראל המקדשים את החדשים, ולכן גם "תוספת יום טוב" איננה נעשית מאליה מצד היום עצמו אלא זהו דין החל על האדם.

